

Miroslav Orel a kolektiv

PSYCHOPATOLOGIE

NAUKA O NEMOCECH DUŠE

**2., AKTUALIZOVANÉ
A DOPLNĚNÉ VYDÁNÍ**

- příčiny duševních nemocí a stavů
- vyšetření v psychiatrii
- formy, diagnostika a klasifikace psychických nemocí
- možnosti léčby a prevence

KATALOGIZACE V KNIZE - NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR

Orel, Miroslav

Psychopatologie : nauka o nemocech duše / Miroslav Orel a kolektiv.
-- 2., aktualizované a doplněné vydání. -- Praha : Grada, 2016

České a anglické resumé

ISBN 978-80-247-5516-8 (brožováno)

159.97 * 616.89 * 616.89-008

- psychopatologie
- psychiatrie
- duševní poruchy
- mezinárodní klasifikace nemocí
- učebnice vysokých škol
- kolektivní monografie

616.89 - Psychiatrie [14]

37.016 - Učební osnovy. Vyučovací předměty. Učebnice [22]

Miroslav Orel a kolektiv

PSYCHOPATOLOGIE

NAUKA O NEMOCECH DUŠE

2., AKTUALIZOVANÉ
A DOPLNĚNÉ VYDÁNÍ

- příčiny duševních nemocí a stavů
- vyšetření v psychiatrii
- formy, diagnostika a klasifikace psychických nemocí
- možnosti léčby a prevence

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

*Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována ani šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.*

MUDr. PhDr. Miroslav Orel, Ph.D., a kolektiv

PSYCHOPATOLOGIE

Nauka o nemocech duše

2., aktualizované a doplněné vydání

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, 170 00 Praha 7
tel.: +420 234 264 401, fax: +420 234 264 400
www.grada.cz
jako svou 6360. publikaci

Spoluautoři:

PaedDr. Mgr. Věra Facová
prof. MUDr. Miroslav Heřman, Ph.D.
doc. MUDr. Pavel Koranda, Ph.D.
Jiří Šimonek, prom. psych.
Mgr. Lenka Volková Palátová

Recenzent prvního vydání:

prof. MUDr. Ján Pavlov Praško, CSc.

Ilustrace Miroslav Orel, použita kresba Leonarda da Vinci

Odpovědný redaktor PhDr. Milan Pokorný
Sazba a zlom Milan Vokál
Návrh a zpracování obálky Antonín Plicka
Počet stran 344
Vydání 2., 2016

Vytiskla Tiskárna v Ráji, s.r.o., Pardubice

© Grada Publishing, a.s., 2016
Cover Photo © allphoto.cz

ISBN 978-80-271-9424-7 (ePub)
ISBN 978-80-271-9423-0 (pdf)
ISBN 978-80-247-5516-8 (print)

Obsah

Předmluva k druhému vydání	11
Krátké slovo na úvod	13
1. Úvod do psychopatologie	15
<i>Miroslav Orel, Věra Facová</i>	
1.1 Normy a duševní zdraví a duševní nemoc	15
<i>Miroslav Orel</i>	
1.2 Postavení psychiatrie a psychologie v péči o duševně nemocné	17
<i>Miroslav Orel, Věra Facová</i>	
1.3 Čtyři historické mezníky psychiatrie	20
<i>Miroslav Orel</i>	
1.4 Náplň obecné a speciální psychopatologie a psychiatrie	21
<i>Miroslav Orel</i>	
1.5 Organizace psychiatrické péče u nás	22
<i>Miroslav Orel</i>	
2. Příčiny vzniku duševních poruch	27
<i>Miroslav Orel, Věra Facová, Jiří Šimonek</i>	
2.1 Biologické aspekty vzniku duševních poruch	29
<i>Miroslav Orel</i>	
2.1.1 <i>Mozek, mozkové procesy a psychopatologie</i>	32
2.2 Psychosociální aspekty vzniku duševních poruch	49
<i>Miroslav Orel, Věra Facová</i>	
2.3 Celostní přístup v psychiatrii (a nejen tam)	52
<i>Miroslav Orel, Jiří Šimonek</i>	
3. Vyšetření v psychiatrii	60
<i>Miroslav Orel, Věra Facová, Miroslav Heřman, Pavel Koranda</i>	
3.1 Základní psychiatrické vyšetření	60
<i>Miroslav Orel</i>	
3.2 Psychologické vyšetření v psychiatrii	64
<i>Miroslav Orel, Věra Facová</i>	
3.3 Pomocné vyšetřovací metody v psychiatrii	65
<i>Miroslav Orel, Miroslav Heřman, Pavel Koranda</i>	

3.3.1	<i>Laboratorní vyšetření</i>	65
	<i>Miroslav Orel</i>	
3.3.2	<i>Vybrané zobrazovací a funkční vyšetřovací metody</i>	67
	<i>Miroslav Orel, Miroslav Heřman, Pavel Koranda</i>	
4.	Hraniční zóna psychiatrie	81
	<i>Miroslav Orel, Věra Facová</i>	
4.1	Krize	81
4.2	Truchlení jako přirozený proces	84
4.3	Agrese v nás a z nás	88
4.3.1	<i>Agrese biologická – společná lidem i zvířatům</i>	90
4.3.2	<i>Agrese výhradně lidská</i>	92
4.3.3	<i>Agrese zaměřená proti sobě</i>	93
4.3.4	<i>Nástin příčin a řešení agrese</i>	97
4.4	Stresory a stres	99
5.	Vybrané kapitoly obecné psychopatologie a psychiatrie	101
	<i>Miroslav Orel, Věra Facová</i>	
5.1	Vědomí, orientace a jejich poruchy	101
5.1.1	<i>Kvantitativní poruchy vědomí</i>	102
5.1.2	<i>Kvalitativní poruchy vědomí</i>	103
5.2	Orientace a její poruchy	104
5.3	Vnímání a jeho poruchy	105
5.3.1	<i>Iluze</i>	106
5.3.2	<i>Halucinace</i>	106
5.3.3	<i>Poruchy gnostické</i>	108
5.3.4	<i>Poruchy psychosenzorické</i>	109
5.4	Emoce a jejich poruchy	109
5.4.1	<i>Poruchy afektu</i>	111
5.4.2	<i>Poruchy nálady</i>	111
5.4.3	<i>Poruchy vyšších citů</i>	113
5.4.4	<i>Poruchy struktury emocí</i>	114
5.5	Pozornost a její poruchy	115
5.6	Paměť a její poruchy	116
5.6.1	<i>Kvantitativní poruchy paměti</i>	117
5.6.2	<i>Kvalitativní poruchy paměti</i>	118
5.7	Myšlení a jeho poruchy	119
5.7.1	<i>Poruchy formy myšlení</i>	119
5.7.2	<i>Poruchy obsahu myšlení</i>	120
5.8	Intelligence, intelekt a jeho poruchy	122

5.9	Pudy a jejich poruchy	124
5.10	Vůle, jednání a jejich poruchy	126
5.11	Osobnost a její poruchy	129
6.	Soudobé klasifikační systémy duševních poruch	131
	<i>Miroslav Orel</i>	
6.1	Přehled kategorií Mezinárodní klasifikace nemocí	132
6.2	Víceosý systém Mezinárodní klasifikace nemocí	137
7.	Vybrané kapitoly speciální psychiatrie	139
	<i>Miroslav Orel, Věra Facová, Jiří Šimonek</i>	
7.1	Organické a symptomatické duševní poruchy	139
	<i>Miroslav Orel</i>	
7.1.1	<i>Demence</i>	140
7.1.2	<i>Deliria</i>	148
7.1.3	<i>Další kategorie organických a symptomatických duševních poruch</i>	149
7.2	Duševní poruchy a poruchy chování vyvolané účinkem psychoaktivních látek	158
	<i>Miroslav Orel, Jiří Šimonek</i>	
7.2.1	<i>Psychoaktivní látky a mozkový systém odměny</i>	159
	<i>Miroslav Orel</i>	
7.2.2	<i>Akutní intoxikace</i>	162
	<i>Miroslav Orel</i>	
7.2.3	<i>Škodlivé užívání</i>	162
	<i>Miroslav Orel</i>	
7.2.4	<i>Syndrom závislosti</i>	163
	<i>Miroslav Orel</i>	
7.2.5	<i>Odvykací stav</i>	168
	<i>Miroslav Orel</i>	
7.2.6	<i>Psychotické stavy ve spojitosti s psychoaktivními látkami</i>	169
	<i>Miroslav Orel</i>	
7.2.7	<i>Poruchy paměti a další duševní poruchy ve spojitosti s psychoaktivními látkami</i>	169
	<i>Miroslav Orel</i>	
7.3	Schizofrenie, schizoformní poruchy a poruchy s bludy	170
7.3.1	<i>Schizofrenie</i>	170
7.3.2	<i>Akutní a přechodné psychotické poruchy</i>	173
7.3.3	<i>Schizoafektivní porucha</i>	174
7.3.4	<i>Poruchy s bludy</i>	175
7.3.5	<i>Schizotypní porucha a jiné psychotické poruchy</i>	176

7.4	Poruchy nálady (afektivní poruchy)	177
	<i>Miroslav Orel</i>	
7.4.1	<i>Mánie</i>	177
7.4.2	<i>Deprese</i>	180
7.4.3	<i>Mánie i deprese – bipolární průběh</i>	184
7.4.4	<i>Trvalé poruchy nálady</i>	185
7.4.5	<i>Jiné a neurčené poruchy nálad</i>	187
7.5	Neurotické poruchy, poruchy vyvolané stresem a somatoformní poruchy	187
	<i>Miroslav Orel</i>	
7.5.1	<i>Úzkostné poruchy</i>	188
7.5.2	<i>Obsedantně-kompulzivní porucha</i>	192
7.5.3	<i>Reakce na závažný stres a poruchy přizpůsobení</i>	193
7.5.4	<i>Disociativní poruchy</i>	196
7.5.5	<i>Somatoformní poruchy</i>	198
7.5.6	<i>Jiné neurotické poruchy</i>	201
7.6	Behaviorální syndromy spojené s fyziologickými poruchami a somatickými faktory	202
	<i>Miroslav Orel</i>	
7.6.1	<i>Poruchy příjmu potravy</i>	202
7.6.2	<i>Neorganické poruchy spánku</i>	204
7.6.3	<i>Další kategorie behaviorálních syndromů spojených s fyziologickými poruchami a somatickými faktory</i>	208
7.7	Poruchy osobnosti a chování dospělých	209
	<i>Miroslav Orel</i>	
7.7.1	<i>Specifické a smíšené poruchy osobnosti</i>	210
7.7.2	<i>Ostatní poruchy a změny osobnosti</i>	215
7.7.3	<i>Nutkové a impulzivní poruchy</i>	216
7.8	Poruchy v oblasti sexuality	218
	<i>Miroslav Orel</i>	
7.8.1	<i>Sexuální dysfunkce</i>	222
7.8.2	<i>Poruchy pohlavní identity</i>	226
7.8.3	<i>Poruchy sexuální preference</i>	228
7.8.4	<i>Poruchy pohlavního vývoje a orientace</i>	231
7.9	Mentální retardace	232
	<i>Miroslav Orel, Věra Facová</i>	
7.10	Dětská a dorostová psychiatrie	234
	<i>Miroslav Orel, Věra Facová</i>	
7.10.1	<i>Poruchy psychického vývoje</i>	235
7.10.2	<i>Poruchy chování a emocí se začátkem obvykle v dětství a adolescenci</i>	240

7.11 Simulace, disimulace a předstíraná porucha <i>Miroslav Orel</i>	246
8. Terapie v psychiatrii <i>Miroslav Orel, Věra Facová</i>	248
8.1 Biologicky zaměřená léčba v psychiatrii <i>Miroslav Orel</i>	249
8.1.1 <i>Farmakologická léčba současnosti</i>	250
8.1.2 <i>Nefarmakologická biologická léčba</i>	282
8.2 Psychologicky zaměřené působení v psychiatrii <i>Miroslav Orel, Věra Facová</i>	290
8.2.1 <i>Psychoterapie</i>	290
8.3 Celostní léčba v psychiatrii <i>Miroslav Orel</i>	298
8.4 Rehabilitace v psychiatrii <i>Miroslav Orel</i>	299
9. Další vybrané aspekty psychopatologie	300
9.1 Prevence v psychiatrii <i>Miroslav Orel, Věra Facová</i>	300
9.2 Vybrané právní aspekty psychiatrie <i>Miroslav Orel, Lenka Volková Palátová</i>	301
9.2.1 <i>Fyzické omezení osobní svobody a volnosti pohybu v psychiatrii</i>	305
9.2.2 <i>Pracovní neschopnost a invalidita v psychiatrii</i>	306
9.3 Psychiatrie a jiné obory medicíny <i>Miroslav Orel</i>	308
9.4 Vybrané urgentní stavy vyžadující okamžité řešení <i>Miroslav Orel</i>	309
Krátké slovo na závěr	311
Shrnutí	312
Summary	313
Seznam zkratek	314
Literatura	319
Rejstřík	329

*S vírou v hlubokou smysluplnost a nezměrnou hodnotu života každého člověka
věnujeme tuto knihu všem,
kteří objevují, přijímají, naplňují a žijí
své vlastní poslání na této zemi.*

M. O.

Předmluva k druhému vydání

Od prvního vydání *Psychopatologie* v roce 2012 uplynulo několik let. Svět se nezastavil, vývoj vesmíru, poznání i společnosti pokračuje. I cesta lidského rodu běží dál – rodíme se, rosteme, měníme se, stárneme a umíráme...

Jelikož od doby prvního vydání se rozšířily naše poznatky a vědomosti, vyvstaly nové potřeby, došlo mimo jiné ke změnám občanského zákoníku (a tedy oblasti práva), byla vydána pátá verze Diagnostického a statistického manuálu (DSM-5) a v čase jsme se dostali k otázce dotisku naší publikace, rozhodli jsme se pro aktualizaci, úpravu a doplnění původního textu. Základní myšlenka a cíl – přinést **stručný a přehledný souhrn** poznatků rozsáhlého oboru – zůstává.

V novém vydání **najdete aktualizace a změny**: celý text byl revidován, místy doplněn a zpřesněn se snahou zkvalitnit nové vydání tak, aby obsahovalo adekvátní a relevantní údaje (vyplývající ze zmíněných změn legislativy, klasifikace duševních poruch apod.). Rozšířili jsme některé poznatky neurověd týkající se stavby a fungování mozku – hmotného nositele *psýché*. Byla doplněna kapitola Hraniční zóna psychiatrie, kde se stručně věnujeme stavům, které za určitých okolností mohou být zcela funkční a poruchovými se stávají jen někdy. Zařadili jsme sem téma krize, truchlení, agrese a stresové reakce, což jsou problémy, se kterými se v pomáhajících profesích setkáváme vcelku běžně. Přibylo rovněž rámcové seznámení s modelem genderu. Domníváme se, že zařazení nových částí je namísto a přispěje k rozšíření obzoru našich čtenářů nebo k zopakování již dříve známého. Upraveno bylo i základní členění a struktura knihy.

Jelikož nechceme příliš rozšiřovat celkový rozsah textu, abychom zůstali v manti-
nelech „přehledného kompendia oboru“, naopak jsme zredukovali pasáže věnované exkurzím do historie – nově uvádíme pouze stručný přehled čtyř významných mezníků, které si podle našeho názoru plně zaslouží alespoň krátkou zmínku.

Doufáme, že i druhé vydání přispěje k načerpání, zpřehlednění, usazení či osvěžení poznatků a znalostí o široké oblasti duševních poruch. Stejně jako v prvním vydání se i zde snažíme o přístupnou, přehlednou a čtivou formu, která respektuje poznatky současné vědy, ale nezahluje příliš detailními podrobnostmi. Kéž se naše snaha stane skutečností pro každého, kdo do knihy nahlédne – ať už z nutnosti splnění studijních povinností, potřeby profese nebo zájmu.

*Setrvačnost našich životů
(která nás nutí zůstat na naší pouti navzdory příležitostem, jež nám vesmír dává,
ale také možnosti, které žijeme,
a ty, které nikdy neotevřeme,
jsou součástí naší smysluplné existence.
Existence, ve které každá lidská bytost je nekonečně hodnotná, nekonečně hluboká
a nekonečně velká.
V určitém okamžiku člověk narazí na hranice svého světa. A ve stejném okamžiku dostává
příležitost uvidět opravdovou velikost a velkolepost lidské duše a musí – může – má
se rozhodnout, zda zůstane, nebo půjde dál.
Obě cesty (v nekonečné podobě svých forem) jsou pouze na něm –
a v tom je možná ukryta svoboda volby a vůle člověka.
Enjoy that moment.*

Miroslav Orel
V Olomouci 5. září 2016

Krátké slovo na úvod

Na samém začátku si odpovězme na otázku: Proč vznikla právě tato kniha, co obsahuje a komu je určena?

Naším záměrem bylo vytvořit stručnou a přehlednou publikaci, která **přibližuje duševní poruchy** čtivou formou, aniž by opomíjela poznatky současné vědy. Chceme čtenáře seznámit s náplní obecné a speciální psychopatologie a s medicínským oborem psychiatrie, které se zabývají jak diagnostikou a klasifikací, tak terapií, prevencí a výzkumem psychických chorob, poruch a stavů. Snad tak rozptýlíme mnohdy přítomný magický, nejasný a tajemný háv, který v povědomí mnoha lidí obory zabývající se psychickými poruchami stále ještě mohou mít.

Kniha je určena především studentům psychologie, sociologie, pedagogiky, ošetrovatelství a dalších nemedicínských oborů apod. jako **přehledný zdroj základních poznatků o duševních chorobách a stavech**. Může posloužit také absolventům daných oborů nebo zájemcům z řad veřejnosti. I „nepsychiatri“ (zejména v roli pečujících o nemocné) by měli mít základní informace jak o psychopatologických stavech, tak o jejich diagnostice a možné léčbě.

Jsme si vědomi, že naše publikace je určena především pro „nelékaře“. Považujeme nicméně za vhodné uvést také lékařské **diagnostické a léčebné metody** (včetně zástupců konkrétních medikamentů). I psycholog, sociální pracovník, speciální pedagog, fyzioterapeut, ošetrovatel a kdokoli jiný, kdo se s duševními poruchami setkává, by o nich měl mít představu a měl by se orientovat v jejich základech (ačkoli nebude přímo diagnostikovat nebo předepisovat léky).

Vzhledem k neustálému přibývání nových poznatků ve všech vědních oborech (psychiatrii nevyjímaje) text zdaleka neobsahuje vše. Navíc je naším cílem přinést skutečně **přehledný základ**. Vycházíme přitom z platného soudobého klasifikačního systému MKN-10 (10. revize Mezinárodní klasifikace nemocí).

Naším cílem je poskytnout **stručný rámcový materiál** o oboru, který prodělal a stále prodělává velké změny, a oslovit cílovou skupinu, pro kterou jsou informace o psychopatologii a psychiatrii potřebné, ale dostupné publikace jsou možná až příliš podrobné a obsáhlé.

Přejeme všem čtenářům, aby je studium duševních poruch zaujalo a poskytlo jim rámeček poznatků, který někteří získat chtějí a někteří přímo musí (např. v rámci svého studia nebo profese).

A přejeme vám také, abyste se na člověka a jeho duši naučili dívat způsobem, který vás obohatí.

*Neboť lidská duše sama o sobě je vesmírem.
Stejně – jako vesmír – i ona skrývá nejedno tajemství,
a leckdy se zdráhá je odkryt. . .
I ona obsahuje život i smrt,
žhnoucí slunce i ledové končiny,
barvy, světla i temnotu,
plnost i nicotu,
chaos i systém a řád. . .
A možná – stejně jako vesmír –
je pro nás lidská duše nekonečná. . .*

M. O.

1. Úvod do psychopatologie

Miroslav Orel, Věra Facová

V úvodní části naší knihy se stručně podíváme na otázku norem a normality v oblasti duševního zdraví a nemoci. Abychom mohli říci, co je „poruchové“, musíme si totiž nejprve uvědomit, co je „normální“. Dále vymezíme roli, náplň a organizaci psychiatrické péče současnosti. Krátká exkurze do minulosti nám bez zabíhání do podrobností přiblíží nejvýznamnější mezníky psychiatrie.

1.1 Normy a duševní zdraví a duševní nemoc

Miroslav Orel

Definovat zdraví a nemoc není zcela snadný úkol. Podle jedné ze starších definic Světové zdravotnické organizace (World Health Organisation – WHO) je zdraví stav úplné tělesné, duševní a sociální pohody, nikoli jen prostá nepřítomnost nemoci nebo vady.

Pozornému čtenáři neujde určitá „přísnost“ uvedené definice WHO – podíváme-li se na lidi kolem nás pohledem definice WHO, kolik skutečně zdravých lidí najdeme?

Pokud hovoříme o psychice, může být snaha o vymezení duševního zdraví ještě obtížnější. **Hranice** mezi zdravím a patologií je v případech duševních poruch na některých místech zcela **jednoznačná**, ale na jiných je naopak velmi **neostrá**. Vznikají tak poměrně rozsáhlé „hraniční oblasti“.

Prožívá-li člověk smutek, kde přesně určíme hranici mezi přirozenou reakcí psychiky na ztrátu a kde se již jedná o projev poruchy? Bude v počtu proplakaných dní, v intenzitě pláče nebo v míře omezení běžného fungování?

Z tohoto důvodu se v medicíně jako takové (včetně psychiatrie) nikdy nevyhneme diagnostickým systémům a klasifikacím, které vymezují a do určité míry tak usnadňují rozlišení „zdravého“ a „nemocného“. Zdravé pak můžeme sledovat, podporovat a posilovat, ale není třeba zahájit léčbu. Pokud se dostaneme do oblasti „nemocných“, je nejen nutné sledovat vývoj stavu, ale především je třeba zjistit, oč jde (diagnostikovat), a poté zahájit léčbu. Cíl je jasný: především pomoci potřebnému a zlepšit jeho stav.

Nauka o psychických nemocech, chorobných a hraničních duševních jevech se nazývá **psychopatologie**.

Pojem psychopatologie (*psychopathologia*) je odvozen z řeckých slov *psychē* – duše a *pathologia* – nauka o chorobách.

Psychopatologie se zabývá **diagnostikou, klasifikací i výzkumem** jak duševních poruch a chorob, tak hraničních stavů. Psychopatologie tudíž proniká řadou teoretických i praktických oborů: medicíny (zde např. do psychiatrie, neurologie), psychologie, sociologie, speciální pedagogiky apod.

Podobně znějící pojem **patopsychologie** (*pathopsychologia*, z řeckých slov *pathos* – choroba, *psychē* – duše a *logos* – nauka) je podle *Psychologického slovníku* (Hartl, Hartlová, 2000) obor, který je zaměřen na psychologii nemocných – zabývá se psychickým životem tělesně nemocného člověka a dále psychologickými činiteli, které ovlivňují průběh a léčbu choroby.

Jedním z úkolů psychopatologie je v psychické oblasti definovat patologické (tedy chorobné a nezdravé) z pohledu vědecké odbornosti. Vymezuje tak „nenormální“ – ve smyslu chorobné, patologické oproti „normálnímu“ – tedy zdravému, fyziologickému.

Nezapomínejme ale, že obecný pojem **NORMA** (pravidlo, předpis, kritérium, standard) je třeba vnímat v celé šíři, zdaleka totiž není jedna jediná norma:

- **Norma statistická** je definována „většinou“ populace. Vychází tedy z toho, „jak to má většina“.
- **Norma skupinová** je užší, vymezená pojetím určité skupiny (kterou může být rodina, společenství lidí, pracovní kolektiv, školní třída, obyvatelé domu, části města či vesnice, ale i sekta, gang apod.).
- **Norma sociokulturní** a také **norma etická** a **morální** podléhají vlivu doby, kultury a společnosti a poměrně výrazně se mění v jednotlivých epochách, místech a časech. (Pro příklad v tomto kontextu zvažte například pohled na „normalitu“ homosexuálních vztahů a svazků na různých místech naší planety a v různých epochách.)
- **Norma věková** odpovídá průměru v určité věkové kategorii. Vycházíme přitom z poznatků vývojové psychologie – co je „normální“ v určitém věku se stává poruchovým ve věku jiném (např. užívat jednoduchá slova „mama“, „tata“, „papa“ bude v určitém věku přirozené, „normální“ a možná i roztomilé, v jiném věku však nepřirozené, „nenormální“ a nápadné).
- **Norma mediální** je vymezována v médiích (v tisku, televizi, internetu apod.). Její vliv je nesmírně silný.
- **Norma právní** je ustanovena v zákonech a legislativně daných pravidlech. V jednotlivých zemích se pochopitelně může lišit.

- **Norma odborníků** – vědců (např. v podobě psychopatologie) je vytyčena soudobými poznatky vědy (např. v podobě Mezinárodní klasifikace nemocí MKN-10, DSM-5). Vychází z aktuálně platného souboru poznání (který je neustále zpřesňován, upravován a doplňován).
- **Norma individuální** (osobní, kazuistická) je určována postoji a názory konkrétního jedince. V práci s konkrétním člověkem má tato norma význam zásadní – odpovídá individualitě a ukazuje vlastní postoje, názory, nazírání, hodnocení apod. Samozřejmě se může překrývat s některou z výše uvedených norem.

Pokud se na jakýkoli stav nebo jev podíváme „měřítkem normy“, musíme uvést, o jakou normu se jedná.

Konstatujme, že **hranice mezi normou a abnormitou** zdaleka nemusí být ostrá – mnohdy je spíše plynulá, kontinuální a ne vždy zcela jasná. Vyvíjí se a mění společně s vývojem a se změnami společnosti. V některých případech je „hranice normy“ uměle definována (například vymezením a posouzením určitých kritérií).

Normy berme jako důležitá, ale pomocná měřítka – pojetí normy a abnormity by nikdy nemělo setřít individualitu jednotlivého člověka (jedinec v některých aspektech abnormální může být v jiných aspektech zcela v normě a naopak).

1.2 Postavení psychiatrie a psychologie v péči o duševně nemocné

Miroslav Orel, Věra Facová

PSYCHIATRIE je specializovaným **lékařským oborem**, který je zaměřen na teoretické i praktické aspekty diagnostiky, klasifikace, léčby, prevence, rehabilitace a výzkumu psychických (duševních) onemocnění a stavů. Psychiatrie je tedy součástí medicíny.

Psychiatr je lékař – absolvent lékařské fakulty (u nás s titulem MUDr. před jménem, v zahraničí s titulem M.D. za jménem), který se psychiatrií profesně zabývá. Atestaci (specializaci) v oboru psychiatrie získává po absolvování povinné praxe (nyní v rozsahu nejméně pěti let) a složení atestačních zkoušek. Profesně se pak může dále specializovat na jednotlivé dílčí oblasti a obory psychiatrie (např. dětskou a dorostovou psychiatrii, léčbu závislostí atd.).

Pojem psychiatrie (*psýchiatría*) je odvozen z řeckých slov *psýchē* – duše, psychika a *iātreiā* – lékařství.